

"Demek, bidâyet-i İslâmiyede kelimât-ı kudsiyenin verdiği feyiz ve nurun başka bir meziyeti var. Tazeliği haysiyetiyle başka bir letâfeti, bir tarâveti, bir lezzeti var ki, gaflet perdesi altında mürur-u zamanla gizlenir, azalır, perdelenir." izah?

"Bir zaman, bir tek tesbihin, bir tek namazda, sahabelerin tarz-ı telâkkisine yakın bir surette bana inkişafı, bir ay kadar ibadet derecesinde ehemmiyetli görüldü; sahabelerin yüksek kıymetini onunla anladım."

"Demek, bidâyet-i İslâmiyede kelimât-ı kudsiyenin verdiği feyiz ve nurun başka bir meziyeti var. Tazeliği haysiyetiyle başka bir letâfeti, bir tarâveti, bir lezzeti var ki, gaflet perdesi altında mürur-u zamanla gizlenir, azalır, perdelenir."

"Zât-ı Muhammediye (a.s.m.) ise, onları menba-ı hakikîsinden (*Zât-ı Akdesten*) turfanda, taze olarak, fevkalâde istidadıyla almış, emmiş, massetmiş. Bu sırra binaen, o zat, bir tek tesbihten, başkasının bir sene ibadeti kadar feyiz alabilir."⁽¹⁾

Güneşe yaklaştıkça nasıl ısı ve ışığı ziyadeleşir, yakınından az bir tecelli, uzaktaki çok tecellilerinden daha parlak ve daha tesirlidir. Aynı şekilde, Şems-i Ezeli olan Allah'ın feyzine yakın olan birisinin, ondan aldığı az bir feyiz, uzakta olan birisinin çok feyzinden daha kıymetli daha tesirlidir. Allah'ın ezeli feyzine en yakın ve en kabil Peygamber Efendimiz (asm) olduğu için, onun bir tesbihten aldığı feyzi, başkaları bir sene ibadetten alamaz deniliyor.

Dalından yeni koparılan bir meyvenin tazeliğinden gelen tadı ile depolanıp bekletildikten sonraki tadı arasında fark vardır. Kur'an ilahi bir meyve ve bir ikramdır ve olaylar üzerine iniyor. Bu yüzden olayın merkezinde ve yakınında olan birisinin Kur'an'dan aldığı tat ile, olaylardan uzaklaşmış, gaflet perdelerinin araya girmesi sebebi ile Kur'an'a yabancılaşmış bir insanın Kur'an'dan aldığı tat aynı değildir. Bir de vahyin üzerine indiği Peygamber Efendimiz (asm)'in vahiyden aldığı mana ve hisse elbette başkaları ile kıyasa gelmez ve gelemez.

Kur'an, sahabe ve tabiin döneminde çok iyi anlaşılıyor ve tam bir rehberdi. Araplar kapalı bir toplum olduğu için, zihinleri ve anlayışları bakirdi, gözlerini Kur'an'da ve

Kur'an'la açtılar ve bütün akıl ve hissiyatı ile ona yapıştılar. Kur'an onlar için her hususta tam bir modeldi. Ama daha sonra İslam'ın fetihler ile genişleyip büyümesi sonucu farklı kavim ve örflerin İslam'a girmesi ve Yunan felsefesinin Arapça'ya tercüme edilmesi sonucu, o eski anlayış gitti ve zihinler müşevveş bir hal aldı.

Artık Kur'an sahabe ve tabiin dönemindeki gibi tam anlaşılıyordu, zihinler dağıldığı için Kur'an mana itibariyle kapanmış, müminlerin inancı tahkikten taklide dönmüştü. Bu taklit ve gabileşme marazına İslam alimleri çok çare ve metotlar aramışlar, ama tam manası ile başarılı olamadıkları için, tasavvuf ve tarikat akımı başlamıştır.

Bu taklit sürecinde bir çok zihin ve beyin Yunan felsefesinden medet umarak o mesleğe girmişlerdir. Bunun neticesinde Mutezile mezhebi ortaya çıkmıştır.

Mutezile, itikadi ve fikri bir mezhep olup, ilk olarak tabiin döneminde ortaya çıkmıştır. Kelam ilminde Ehl-i sünnetin en büyük rakibi Mutezile mezhebidir ki, Mutezile mezhebinin daisi ve membaı Yunan felsefesidir. Yani Mutezile köken ve metodoloji olarak felsefi bir akımdır denilebilir. Hatta günümüzün ifadesi ile rasyonalist bir ekoldür.

Mutezile, akli vahyin önüne geçirerek, vahyi akla tabi yapan bir akımdır. "**Vahiy ile akıl tearuz ederse, vahiy akla göre tevil ve tabir edilir.**" görüşünü savunurlar. Bu temelden hareket ettikleri için, bütün imana ve İslam'a dair konuları felsefe eksenli akıl ile halletmeye çalışmışlar. İslam aleminde sosyal, siyasi ve itikadi bir çok müspet ya da menfi izler bırakmışlardır.

Ehl-i sünnet ekolü bu bidat fırkasının menfi tahribatlarını tamir etmek için, kelam ilmini tedvin etmiştir. Öyle ki Ehl-i sünnetin en büyük imamlarından olan İmam Eşari bile kırk yıl Mutezile mezhebine mensup olarak yaşamıştır. Daha sonra hocası **Vasıl bin Ata** ile girdiği münazara neticesinde bu mezhebin yanlış ve batıl olduğunu idrak edip, Ehl-i sünnet tarafına geçerek Eşari ekolünü kurmuştur. Bu olay bile Mutezilenin İslam aleminde bir dönem ne kadar etkili ve tahripkar olduğunu gösterir.

Yine Emevi ve Abbasi halifelerinden bazıları bu mezhebe meylettiği için, bir dönem bu mezhep siyasi otoriteyi de arkasına alıp, Ehl-i sünnet büyüklerine büyük mihnet ve zulümler de uygulamışlardır. Ahmet İbn-i Hanbel bu mezhebin batıl fikirlerine direndiği için, [Mihnet denen meşhur olaya](#) maruz kalmıştır.

Bidat fırkaları içinde Ehl-i sünnete karşı en sistematik ve en ilmi rakip Mutezile mezhebidir. Bu sebeple kelam kitaplarında muhatap olarak bu mezhep nazara alınır. Gerçi şu anda bu mezhebi sistematik bir şekilde savunan bir cemaat ya da ekol yoktur. Lakin onların bazı yanlış ve batıl fikirleri halen farklı elbiseler ve üsluplar ile toplum içinde geziyorlar. Özellikle kader ve günah ile ilgili fikirler halen toplum içinde, farkında olmadan dillendirilebiliyor.

Yunan felsefesi ve onun mahdumu olan Mutezile mezhebi İslam aleminde İbn-i Sina

ve Farabi gibi İslam filozofların çıkmasına hem sebep olmuşlar, hem de zemin ihzar etmişlerdir. Bunların mukabilinde de İmam Gazali gibi İslam alimleri bulunmuştur. O zamanda felsefe ile mücadelede en büyük pay İmam Gazali'nindir.

Özet olarak, bu sosyal ve siyasi gelişmeler Müslümanların Asr-ı saadetteki o eşsiz anlayışını tahrip edip köreltmıştır. Maddeci ve seküler bakışın hakim olduğu günümüze gelinceye kadar azalan tazelik, haliyle daha da bayatlamıştır. Dolayısı ile Kur'an aynı Kur'an, tesbih aynı tesbih ama kafa aynı kafa, bakış aynı bakış değil maalesef. Değişen ve gaflete düşen Müslümanların kalp ve gönül dünyası olmuştur. Bu da manevi haz ve lezzeti engellemiştir.

(1) bk. [Lem'alar, Otuzuncu Lem'a, Dördüncü Nükte.](#)